

РЕЦЕНЗІЯ

доктора психологічних наук, професора, завідувача кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету
ГІРНЯКА Андрія Несторовича на кваліфікаційну роботу
КОЛІСНИК МАРИНИ ІГОРІВНИ на тему: «Дивергентне мислення у системі формування професійно важливих якостей майбутніх психологів»,
поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність обраної теми

На сьогоднішній день професійна підготовка психологів в університетах часто зосереджена на засвоєнні теоретичних знань і стандартних методик, що не завжди відповідає потребам сучасної практики. Існує дефіцит навчальних програм, які б цілеспрямовано розвивали професійно важливі риси, такі як критичне мислення, креативність, ініціативність та здатність до саморозвитку. Дивергентне мислення є інтегративною рисою, що об'єднує в собі всі ці компоненти, оскільки воно спонукає до пошуку нестандартних рішень та виходу за межі загальноприйнятих схем.

Дослідження, присвячене вивченню ролі дивергентного мислення у формуванні цих якостей, дозволить розробити нові, ефективні освітні технології та методики, що сприятимуть якісній підготовці майбутніх психологів. Це допоможе подолати розрив між теоретичною підготовкою та вимогами реальної практики, забезпечуючи випускників необхідними інструментами для успішної та інноваційної роботи у своїй сфері. Таким чином, вивчення механізмів формування дивергентного мислення у майбутніх психологів стає надзвичайно актуальним завданням, оскільки це безпосередньо впливає на якість їхньої майбутньої практичної діяльності та їх здатність адаптуватися до нових викликів. Завдяки розвитку цієї якості майбутні психологи зможуть не лише ефективно працювати з клієнтами, а й генерувати інноваційні підходи у своїй професійній сфері.

Отже, обрана тема кваліфікаційної роботи Колісник Марини Ігорівни є своєчасною та актуальною як у науково-теоретичному, так і в практичному контекстах. Вона відповідає сучасним завданням наукових досліджень у сфері

психології, у тому числі підготовки майбутніх психологів до зреалізування ними професійної діяльності.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

М.І. Колісник чітко визначено об'єкт та предмет, мету та завдання, теоретико-методологічні засади дослідження, окреслено наукову новизну та практичну значущість кваліфікаційної роботи. Висновки та рекомендації, які надані за результатами вивчення проблеми дивергентного мислення як чинника формування професійно важливих якостей майбутніх психологів, є достатнім чином обґрунтованими вихідними положеннями, обранням валідних і надійних методик дослідження, репрезентативністю вибірки.

Обґрунтованість висновків забезпечується достатнім масивом статистично значущих емпіричних даних. Все це вказує на високий ступінь обґрунтованості отриманих авторкою наукових положень, висновків і сформульованих рекомендацій, а сама кваліфікаційна робота відповідає сучасним вимогам до дисертацій.

3. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження

За результатами розгляду кваліфікаційної роботи М.І. Колісник, основних публікацій авторки встановлено, що мета дослідження досягнута, а завдання зреалізовані. Відтак, на теоретичному рівні виокремлено проблему розвитку дивергентного мислення у майбутніх психологів, також встановлено зв'язок властивостей дивергентного мислення із професійно важливими якостями здобувачів-психологів.

Особливим науковим здобутком є розробка та апробація системи засобів розвитку дивергентного мислення майбутніх психологів, що уможливило оволодіння ними творчим рівнем професійного мислення та формування професійної ідентичності.

Отже, наукова новизна та теоретичне значення кваліфікаційної роботи характеризується багатоаспектністю вивчення дивергентного мислення в системі формування професійно важливих якостей психолога-професіонала.

4. Зміст дисертації та його відповідність встановленим вимогам

Зміст кваліфікаційної роботи відповідає чинним вимогам до структури та оформлення наукових психологічних досліджень. Робота побудована логічно і послідовно, містить вступ, три розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел та додатки, що забезпечує цілісність та системність викладу матеріалу. Така структура дозволяє комплексно висвітлити теоретичні, методологічні та практичні аспекти проблеми дивергентного мислення як професійно важливої якості майбутніх психологів.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, науково-коректно сформульовано мету, яка конкретизується у завданнях, визначено об'єкт та предмет, окреслено систему використаних у кваліфікаційній роботі дослідницьких методів, розкрито наукову новизну та практичну значущість результатів проведеного дослідження.

У теоретичному розділі авторкою наведено огляд і аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми, зокрема конкретизується поняття дивергентного мислення у психології, концептуалізується дивергенція як основа професійного творчого мислення майбутнього фахівця-психолога, виокремлюється дивергентне мислення у системі професійно важливих якостей та гнучких навичок психолога-професіонала.

У другому розділі представлено результати емпіричного вивчення дивергентного мислення у системі професійно важливих якостей та здатностей майбутніх психологів, подано психологічну характеристику властивостей дивергентного мислення здобувачів-психологів (образність, фантастичність, іррелевантність, інтуїтивність, дискретність, інверсивність, регулятивність, гнучкість, швидкість, оригінальність, точність/деталізованість, альтернативність, допитливість, рефлексивність, інноваційність, толерантність, системність, критичність), виявлено кореляційні зв'язки професійно важливих якостей та властивостей дивергентного мислення майбутніх психологів.

Третій розділ присвячений розробці, апробації та перевірці ефективності авторської програми розвитку дивергентного мислення як професійно важливої якості майбутніх психологів. Зокрема, серед проаналізованих психотехнологій

розвитку дивергентного мислення особистості виокремлено і застосовано тренінг розвитку дивергентного мислення для майбутніх психологів, доцільність використання якого доведено результатами перевірки ефективності програми розвитку дивергентного мислення майбутніх психологів.

Кваліфікаційна робота завершується логічно побудованими висновками, які узагальнюють зміст проведеного теоретико-прикладного дослідження.

Отже, проведений аналіз кваліфікаційної роботи вказує на те, що авторкою у ході виконання завдань дослідження було досягнуто поставленої мети, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею із послідовним викладом матеріалу, чіткою логікою розділів і підрозділів, взаємозв'язком теоретичної та практичної частин, а також системним представленням результатів експериментального дослідження.

5. Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи полягає у наданні науково обґрунтованих рекомендацій щодо розвитку творчого мислення та професійно важливих якостей майбутніх психологів, які можуть бути впроваджені у навчально-професійній діяльності закладів вищої освіти. Доведено, що розроблена та апробована програма тренінгу, спрямованого на розвиток властивостей дивергентного мислення може застосовуватися як ефективний засіб формування позитивної та активної професійної ідентичності, підвищення академічної успішності здобувачів-психологів та оптимізації їх підготовки до професійної діяльності.

6. Повнота викладення основних результатів кваліфікаційної роботи в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 9 наукових праць, серед яких 4 статті у фахових виданнях, що індексуються науковими базами даних, та 5 публікацій у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. У статтях представлено основні наукові результати проведеного дослідження, зокрема щодо комунікативної креативності, структури та динаміки дивергентного мислення майбутніх психологів, а також визначено професійно важливі якості та закономірності їх формування. Апробація основних результатів дослідження підтверджена участю з доповідями і виступами на міжнародних і

всеукраїнських конференціях. Авторський внесок Колісник Марини Ігорівни визначений у кожній публікації, що підтверджує самостійне виконання дисертації та наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів.

7. Зауваження та дискусійні питання

Попри високий рівень наукової новизни та теоретичної значущості одержаних результатів, у дисертації простежуються окремі положення, які потребують глибшого опрацювання і водночас відкривають простір для подальших наукових пошуків, тому виникають окремі дискусійні питання, зокрема:

1. У дисертації здійснено узагальнення в ході аналізу значної кількості теоретико-методологічних положень, проте, на нашу думку, бракує детальнішого позначення відмінностей у базових понятійних дефініціях, наприклад таких як творчість, креативність, творче мислення, дивергентне мислення, тощо.

2. Одним із наукових здобутків авторкою виокремлено, що позитивна та активна професійна ідентичність успішних у навчанні майбутніх психологів є вищою за умови високого рівня дивергентного мислення, натомість неуспішні здобувачі характеризуються найнижчими показниками професійної ідентичності за умови низького рівня дивергентного мислення, хоча в подальшому стверджується, що рівень професійної ідентичності не залежить від року навчання здобувачів. Вважаємо, що у дисертації доцільно було б детальніше обґрунтувати виявлені закономірності через аналіз впливу конкретних чинників на формування професійної ідентичності майбутніх психологів.

3. Авторкою переконливо доведено, що впровадження тренінгу розвитку дивергентного мислення спричинило зростання усіх його властивостей, особливо за показниками альтернативності, системокомплексу «образність-фантастичність-іррелевантність», семантичної гнучкості, толерантності до невизначеності. Водночас, у роботі недостатньо окреслені шляхи удосконалення інших властивостей дивергентного мислення, наприклад інтуїтивності, регулятивності, критичності, тощо.

4. У дисертації проаналізована значна кількість наукових праць із досліджуваної проблеми, однак, вважаємо, що ширше використання сучасних зарубіжних досліджень стосовно розвитку дивергентного мислення і професійно важливих якостей психолога-професіонала суттєво доповнило би різнобічний науковий аналіз з даної проблематики.

Наведені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної наукової та практичної значущості кваліфікаційної роботи. Навпаки, отримані результати відкривають перспективи для подальших наукових розвідок у вивченні дивергентного мислення та його місця в системі професійно важливих якостей майбутніх психологів.

8. Дотримання академічної доброчесності

Аналіз змісту кваліфікаційної роботи, наукових публікацій здобувачки, а також результатів перевірки тексту дисертаційної роботи на оригінальність в інтернет-системі Turnitin Similarity підтверджує, що дослідження є результатом самостійної наукової праці здобувачки. Робота не містить ознак академічного плагіату, усі запозичення з джерел літератури належним чином оформлені та коректно цитовані, що підтверджує дотримання принципів академічної доброчесності. Крім того, проведена апробація результатів дослідження та наявність публікацій у фахових виданнях констатують факт наукової самостійності здобувачки та обґрунтованості висновків і рекомендацій.

Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН України

Дисертація Колісник Марини Ігорівни «Дивергентне мислення у системі формування професійно важливих якостей майбутніх психологів» є завершеною науковою працею, яка вирізняється актуальністю, новизною та практичною значущістю. Отримані результати мають наукове й прикладне значення для психологічної науки та практики.

Дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

Відтак вважаємо, що кваліфікаційна робота відповідає вимогам, які висуваються до наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії, а її авторка, Колісник Марина Ігорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

**доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології та
соціальної роботи Західноукраїнського
національного університету**

Андрій ГІРНЯК

